

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

2022 m. birželio 9 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Donato Šemo (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo R. S. kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų V. G. ir V. K. ieškinį atsakovams R. S. ir likviduojamai uždarajai akcinei bendrovei „ICAReal Estate“ dėl nusikalstama veika nepagrįstai įgyto turto priteisimo, tretieji asmenys, nepareišiantys savarankiškų reikalavimų, Vilniaus miesto 16-ojo notarų biuro notarė Dalia Jungevičienė, valstybės įmonė Turto bankas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių nepagrįstą praturtėjimą, deliktinę atsakomybę, šių institutų atribojimą, žalos atlyginimo būdo nustatymą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai V. G. ir V. K. kreipėsi į teismą, prašydami priteisti jiems nuosavybėn po 1/2 dalį nekilnojamojo turto – buto su rūsiu, esančio (duomenys neskelbtini), ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Nurodė, kad 2013 m. rugsėjo 3 d. jie su UAB „Intelektuali verslo apsauga“ sudarė paskolos sutartį, pagal kurią lygiomis dalimis suteikė šiai bendrovei 225 903,61 Eur (780 000 Lt) paskolą (kiekvienas ieškovas po 112 951,81 Eur), o paskolos gavėja UAB „Intelektuali verslo apsauga“ sutarties vykdymą užtikrino negyvenamosios patalpos – sandėlio patalpos su pagalbinėmis patalpomis, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), įkeitimu.
4. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. balandžio 14 d. nuosprendžiu, kuris iš dalies pakeistas Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 1 d. nuosprendžiu, yra konstatuota, kad atsakovas R. S., panaudodamas netikrus dokumentus ir pasitelkdamas fizinius asmenis, atliko šiuos neteisėtus veiksmus: UAB „Intelektuali verslo apsauga“ naudai apgaulės būdu įgijo iš kitų asmenų negyvenamąją patalpą (duomenys neskelbtini); įkeitus šį nusikalstamu būdu įgytą turtą ieškovams, sukčiavimo būdu užvaldė jų pagal 2013 m. rugsėjo 3 d. paskolos sutartį suteiktas 225 903,61 Eur (780 000 Lt) lėšas; siekdamas šių lėšų dalį – 188 253,01 Eur (650 000 Lt) – nuslėpti ir įteisinti, organizavo keletą juridinių asmenų, tarp jų UAB „Intelektuali verslo apsauga“, atsakovės UAB „ICAReal Estate“, vadovavimą ir, pasinaudodamas šių juridinių asmenų banko sąskaitomis, atliko finansines operacijas, paskirstydamas lėšas tarp šių asmenų; už dalį atsakovei UAB „ICAReal Estate“ tekusių lėšų atsakovės naudai organizavo buto su rūsiu, esančio (duomenys neskelbtini), įsigijimą iš kitų asmenų už 60 820,20 Eur (210 000 Lt) (2013 m. spalio 24 d. pirkimo–pardavimo sutartis); organizavo šio buto perleidimo sandorį tarp savo faktiškai valdomų UAB „ICAReal Estate“ (pardavėjos) ir Jungtinėje Karalystėje registruotos bendrovės „Cherster Enterprises LLP“ (pirkėjos) už 63 716,40 Eur (220 000 Lt) (2013 m. gruodžio 18 d. pirkimo–pardavimo sutartis), tačiau turto kaina atsakovei UAB „ICAReal Estate“ realiai sumokėta nebuvo.
5. Ieškovai nurodė, kad buto su rūsiu, esančio (duomenys neskelbtini), perleidimo tarp UAB „ICAReal Estate“ ir bendrovės „Cherster Enterprises LLP“ sandoris buvo sudarytas dėl akių, iš tikrųjų šiuo sandoriu buvo siekiama legalizuoti iš nusikalstamu būdu gautų pinigų įgytą turtą. Kadangi butas įgytas už ieškovų lėšas, kurias jie prarado dėl atsakovo R. S. nusikalstamų veiksmų, jis turėtų būti priteistas nuosavybės teise ieškovams lygiomis dalimis.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Klaipėdos apygardos teismas 2021 m. balandžio 2 d. sprendimu pripažino negaliojančia nuo sudarymo momento 2013 m. gruodžio 18 d. pirkimo–pardavimo sutartį, kuria atsakovė UAB „ICAReal Estate“ pardavė, o bendrovė „Cherster Services LLP“ už 63 716,40 Eur (220 000 Lt) nupirko butą su rūsiu, esantį adresu (duomenys neskelbtini), bei ieškinį tenkino – priteisė ieškovams V. G. ir V. K. nuosavybės teise lygiomis dalimis, t. y. po 1/2 dalį, nekilnojamąjį daiktą – butą su rūsiu, esantį adresu: (duomenys neskelbtini), pripažįstant, kad tokiu būdu ieškovams yra atlyginta atsakovo R. S. nusikalstamais veiksmais padaryta 60 820,20 Eur, t. y. po 30 410,10 Eur kiekvienam ieškovui, žala.
7. Teismas vadovavosi šios nutarties 4 punkte nurodytomis aplinkybėmis, kurios laikytinos prejudicinėmis, ir UAB „ICAReal Estate“ bei bendrovės „Cherster Enterprises LLP“ 2013 m. gruodžio 18 d. sudarytą buto perleidimo sandorį *ex officio* (pagal pareigas) pripažino niekiniu ir negaliojančiu nuo sudarymo momento. Šio sandorio tikslas buvo priešingas viešajai tvarkai ar gerai moralei, t. y. juo buvo siekiama nuslėpti ir įteisinti nusikalstamu būdu iš ieškovų įgytas lėšas. Kadangi toks tikslas buvo pasiektas, sandorio šalys apie tai žinojo, įvertinus aplinkybę, kad joms faktiškai vadovavo atsakovas R. S., restitucija šiuo konkrečiu atveju netaikytina. Teismas vertino, kad tuo atveju, jeigu, pritaikius restituciją, butas būtų grąžintas atsakovei UAB „ICAReal Estate“, galėtų susiklostyti viešajai tvarkai ir gerai moralei priešinga situacija, kuriai esant ši atsakovė nepagrįstai praturtėtų.
8. Teismas pažymėjo, kad sandorio pripažinimas negaliojančiu ir civilinė atsakomybė (žalos atlyginimas) yra atskiri civilinių teisių gynimo būdai. Todėl, nusprendęs netaikyti restitucijos, teismas vertino ieškovų reikalavimo atlyginti jiems atsakovo R. S. nusikalstamais veiksmais padarytą žalą pagrįstumą.
9. Įvertinęs tai, kad atsakovas R. S. pažeidė įstatyme įtvirtintą rūpestingumo pareigą ir nesilaikė tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos, teismas pripažino įrodyta civilinės atsakomybės sąlygą – atsakovo veiksmų

neteisėtumą. Be to, nustatytas atsakovo neteisėtas elgesys priežastiniu ryšiu yra susijęs su žalos ieškovams kilimu. Jeigu atsakovas R. S. per savo faktiškai valdomus juridinius asmenis apgaulės būdu nebūtų įgijęs ieškovams priklausančių lėšų ir, siekdamas jas paslėpti bei įteisinti pasinaudodamas faktiškai savo vadovaujama juridiniais asmenimis, nebūtų už šias lėšas faktiškai sau įgijęs ginčo buto, ieškovai žalos nebūtų patyrę.

10. Bendras ieškovams padarytos žalos dydis, kurio iš esmės neginčija ir atsakovas, yra lygus jų pagal 2013 m. rugsėjo 3 d. paskolos sutartį suteiktų UAB „Intelektuali verslo apsauga“ lėšų dydžiui ir sudaro 225 904 Eur. Dalis suteiktų lėšų, sudarančių 60 820,20 Eur sumą, faktiškai buvo panaudota ginčo butui įsigyti. Ieškovai pripažįsta, kad dalis jų bendrai patirtos žalos, t. y. kiekvienam jų po 75 000 Eur, atlyginta pagal jų ir negyvenamosios patalpos (duomenys neskelbtini), kuri buvo įkeista ieškovų naudai, savininkų sudarytą bei Lietuvos apeliacinio teismo civilinėje byloje Nr. 2A-1023-241/2018 patvirtintą taikos sutartį. Remdamasis tuo, teismas konstatavo, kad ieškovams neatlygintos žalos dydis sudaro 75 904 Eur (225 904 – 75 000 x 2). Tuo tarpu ieškiniu, atsizvelgiant į butui įgyti panaudotą iš ieškovų pasisavintų lėšų sumą, siekiama 60 820,20 Eur žalos atlyginimo.
11. Teismas padarė išvadą, kad ginčo buto priteisimas ieškovams nuosavybės teise būtų sąžiningas ir teisingas žalos atlyginimas pagal šios bylos aplinkybes. Buto priteisimas kaip turinio pobūdžio kompensacija savo verte atitinka ieškovų faktiškai patirtus turinius praradimus dėl atsakovo nusikalstamų veiksmų, nes jis, siekdamas nuslėpti ir įteisinti 60 820,20 Eur iš ieškovų įgytų lėšų, už šias lėšas įsigijo ginčo butą. Papildomai pažymėjo, kad atsakovas neginčijo ir neįrodinėjo aplinkybės, jog ieškovų prašomu būdu sprendžiant žalos atlyginimo klausimą ieškovams padaryta žala būtų atlyginta didesne verte, nei jiems atsakovo R. S. nusikalstamais veiksmais faktiškai padaryta žala.
12. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal atsakovo R. S. apeliacinį skundą, 2021 m. liepos 13 d. nutartimi Klaipėdos apygardos teismo 2021 m. balandžio 2 d. sprendimą paliko nepakeistą, skyrė atsakovui R. S. baudą už piktnaudžiaviną proceso teisėmis, pusę šios baudos priteisdama atsakovams, t. y. kiekvienam iš jų po 1250 Eur.
13. Teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai aiškino ir taikė teisės normas, ginčą išsprendė teisingai. Įvertinusi baudžiamosios bylos nuosprendžiuose konstatuotas faktines aplinkybes, palyginusi baudžiamosios bylos ir nagrinėjamos civilinės bylos dalyką, teisėjų kolegija nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai kaip prejudicija rėmėsi baudžiamojoje byloje nustatytomis aplinkybėmis, susijusiomis su atsakovo neteisėtais veiksmais, įsigyjant ir nusikalstamai veikai vykdyti panaudojant ginčo turtą. Pažymėjo, kad nagrinėjamoje civilinėje byloje nereikėjo iš naujo įrodinėti faktų, jog atsakovas yra atlikęs būtent tokius neteisėtus veiksmus ir yra kaltas, nes jo atžvilgiu yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis dėl šių veiksmų. Taip pat nereikėjo iš naujo įrodinėti, kad šiais jo veiksmais ieškovams yra padaryta turinė žala (priežastinio ryšio buvimas). Pirmosios instancijos teismui pakako identifikuoti žalos dydį ir išspręsti klausimą, ar tokia forma, kuria pageidavo ieškovai, padaryta žala gali būti atlyginta.
14. Kadangi šis ginčas kilo ne dėl paskolos iš jo gavėju nurodyto juridinio asmens priteisimo, o dėl ieškovų piniginių praradimų – nuostolių konkrečia forma (turto dalimis) jiems kompensavimo, už kuriuos atsakomybė teko būtent atsakovui, teisškai reikšmingos yra baudžiamojo proceso tvarka nustatytos aplinkybės. Remdamasi tuo, teisėjų kolegija nesutiko su atsakovo argumentu, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai apskaičiavo atlygintinų nuostolių dydį, ir kaip nepagrįstą bei prieštaraujantį teismo procesiniu sprendimu baudžiamojoje byloje konstatuotam faktui atmetė jo argumentą, kad dalis 2013 m. rugsėjo 3 d. paskolos sutartimi sulgytų paskolinti lėšų, t. y. 37 650,60 Eur (130 000 Lt) grynaisiais pinigais, nebuvo gauta. Atsakovo teiginius dėl dalies paskolos, t. y. 6225,79 Eur (21 600 Lt), teisėjų kolegija laikė deklaratyviais ir neparemtais jokiais įrodinėjimo priemonėmis.
15. Argumentai, kad kaip žalos atlyginimas ieškovų naudai priteistas butas šiuo metu yra gerokai didesnės vertės, nei buvo jį įsigyjant, teisinės reikšmės nustatant žalos atlyginimo prievolės dydį neturi. Atsakovo neteisėti veiksmai, pasisavinant ieškovų lėšas, sukuriant jiems nepagrįstą lūkestį, kad paskola bus grąžinta šalių sutartomis sąlygomis, o to nepadarius, jos išieškojimas galės būti nukreiptas į kitą įkeistą nekilnojamąjį turtą, kuris, kaip paaiškėjo vėliau, taip pat atsakovo buvo įgytas neteisėtai, lemė tai, kad ieškovai prarado galimybę disponuoti jiems priklausančiomis lėšomis. Tai reiškia, kad jie negalėjo nei investuoti šių lėšų, nei gauti atitinkamos grąžos, o kartu ir įsigyti nekilnojamojo turto, kurio vertė dėl rinkos pokyčių taip pat būtų ilgainiui išaugusi.
16. Ieškovų pasirinktas ir pirmosios instancijos teismo taikytas nuostolių atlyginimo būdas atitinka visiško nuostolių atlyginimo principą. Kitoks vertinimas reikštų, kad atsakovas iš savo neteisėtų veiksmų tikisi gauti naudos vien dėl rinkoje padidėjusių nekilnojamojo turto kainų, tačiau tokie ketinimai akivaizdžiai prieštarauja bendriesiems protingumui, teisingumui ir sąžiningumo principams bei vienam iš pamatinių teisės principų, kad iš teisės teisė negali atsirasti (lot. *ex injuria jus non oritur*).
17. Teisėjų kolegija skyrė atsakovui 5000 Eur baudą už piktnaudžiaviną proceso teisėmis. Sprendimui skirti tokio dydžio baudą turėjo reikšmės tokios aplinkybės: atsakovas, vien deklaratyviai neigdamas visų instancijų teismų baudžiamojoje byloje įrodytus pripažintus jo nusikalstamų veiksmų faktą bei šių veiksmų padarinius, teikdamas perteklinius ir aiškiai nepagrįstus prašymus įtraukti į bylą dalyvaujančiais asmenimis savo faktiškai valdytos ir fiktyvios bendrovės akcininkus, paduodamas apeliacinį skundą net dėl menamo savo teisių pažeidimo, o iš esmės likviduotos užsienio bendrovės, kurios vardu yra įregistruotas ginčo butas, interesais, nors šiame skunde tuo pat metu tvirtina nebuvo su šia bendrove susijęs ir jos nekontroliavęs, tyčia elgiasi nesąžiningai ir siekia vilkinti procesą; pateiktas apeliacinis skundas sąmoningai grindžiamas klaidinančiomis, aiškiai neteisingomis faktinėmis aplinkybėmis, todėl skundo teise šiuo konkrečiu atveju akivaizdžiai naudojama ne pagal jos paskirtį; atsakovo procesinis elgesys sudaro pagrindą spręsti, kad jis siekia kaip galima ilgiau išvengti turinės prievolės ieškovams įvykdymo, o pradėto pagal jo skundą apeliacinio proceso tikslas nėra atsakovo teisių gynimas, priešingai, juo nepagrįstai suvaržomi kitų asmenų teisės ir teisėti lūkesčiai.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Kasaciniu skundu atsakovas R. S. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 13 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 18.1. Apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – **CK**) 6.242 straipsnio nuostatas, nenustatė ginčo buto tikrosios vertės teismo sprendimo priėmimo dieną. Kadangi žalos atlyginimo klausimas buvo sprendžiamas praėjus 8 metams nuo sandomio (teismų pripažinto negaliojančiu) sudarymo dienos, minėtas pažeidimas sudarė sąlygas ieškovams nepagrįstai praturtėti, t. y. gauti didesnę žalos atlyginimo dydį, nei prašoma ieškiniu ir yra nustatyta įsiteisėjusiais teismų sprendimais.
 - 18.2. Apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – **CPK**) 263 straipsnio 1, 2 dalių nuostatas ir romėnų teisėje suformuluotą principą „ko nėra byloje, to nėra ir pasaulyje“ (lot. *quod non est in actis, non est in mundo*), padarė išvadą dėl ieškovų negalėjimo investuoti lėšų, gauti atitinkamos grąžos bei įsigyti nekilnojamojo turto, nesant nei atitinkamai suformuluotų ieškinio reikalavimų, nei tokio pobūdžio keliamų klausimų apeliaciniame skunde, ir savo padarytą išvadą neargumentavo.
19. Atsiliepimu į atsakovo kasacinį skundą ieškovai prašo: atmesti kasacinį skundą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą; pripažinti, kad atsakovas piktnaudžiauja procesu, ir už tai atsakovui skirti 5000 Eur baudą, pusę šios sumos lygionis dalimis priteisiant ieškovams. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
 - 19.1. Atsakovas neturi jokio teisinio suinteresuotumo ir negina jokių savo asmeninių teisių šioje civilinėje byloje.

- 19.2. Ieškovams padarytos žalos dydis tiksliai nustatytas įsiteisėjusiu nuosprendžiu. Atsakovas, keldamas klausimą dėl žalos dydžio, iš esmės siekia paneigti įsiteisėjusį teismo nuosprendį ir jame konstatuotus faktus.
- 19.3. Vadovaujantis iš konstitucinių imperatyvų kylančia garantija dėl nusikalstama veika padarytos žalos visiško atlyginimo, šioje civilinėje byloje teismų buvo pritaikytas toks teisinis mechanizmas, kuris užtikrino realų žalos atlyginimą. Tuo tarpu atsakovas siekia vien tik formalus teisės normų taikymo, kad turėtų galimybę kuo ilgiau naudotis savo nusikalstamos veikos rezultatais. Be to, atsakovo keliami klausimai dėl ginčo buto vertės nustatymo iš esmės prieštarauja bendrajam teisės principui, kad niekas negali turėti naudos iš savo padaryto teisės pažeidimo.
- 19.4. Atsakovas šioje byloje akivaizdžiai piktnaudžiauja procesu, naudojasi procesinėmis teisėmis ne pagal paskirtį ir veikia prieš teisingą bylos išsprendimą.
20. Kitų byloje dalyvaujančių asmenų atsiliepimų į kasacinį skundą įstatymų nustatyta tvarka negauta.

IV. Paaškinimų, gautų pranešus apie ketinimą peržengti kasacinio skundo ribas, esmė

21. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad šioje byloje ieškiniu pareikštas reikalavimas kilęs iš įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatytų nusikalstamų veiksmų, 2022 m. balandžio 13 d. nutartimi pranešė byloje dalyvaujantiems asmenims apie ketinimą peržengti kasacinio skundo ribas ir pasiūlė pateikti kasaciniam teismui rašytinius paaškinimus dėl klausimų, susijusių su šioje byloje nagrinėjamų teisinių santykių, kurių pagrindu pareikštas ieškinys, kvalifikavimu, dėl ieškovų pasirinkto jų teisių gynimo būdo (dėl žalos atlyginimo ne pinigais, o priteisiant tam tikrą turtą) ir dėl bylą nagrinėjusių teismų pritaikyto žalos atlyginimo būdo tinkamumo.
22. Atsakovas R. S. pateikė paaškinimus, kurie grindžiami šiais argumentais:
- 22.1. tarp ieškovų ir UAB „Intelektuali verslo apsauga“ susiklostė paskolos teisiniai santykiai – ieškovai suteikė šiai įmonei bendrai 780 000 Eur paskolą, kurios grąžinimas buvo užtikrintas negyvenamosios patalpos – sandėlio patalpos su pagalbinėmis patalpomis, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), įkeitimu;
- 22.2. nepaisant šios 22.1 punkte nurodytos aplinkybės, ieškovų ieškinys buvo grindžiamas nepagrįsto praturtėjimo institutu; kitų teisių gynimo būdų išnaudojimo faktas ieškinyje nebuvo įrodytas bei vertintas pirmosios instancijos teismo;
- 22.3. ieškovai ignoravo bylą pirmą kartą nagrinėjusios Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. gruodžio 22 d. nutartyje padarytą išvadą, kad ieškovai reikalauja žalos, patirtos dėl neteisėtų R. S. veiksmų, atlyginimo, nes, bylą grąžinus nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo, jie atsisakė tikslinti ieškinio pagrindą ir dalyką bei šiuos toliau grindė nepagrįsto praturtėjimo institutu; minėtos teisėjų kolegijos išvadą vėliau ignoravo ir bylą iš naujo nagrinėję teismai;
- 22.4. atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ieškovų ieškinys yra nepagrįstas ir negali būti tenkinamas.
23. Ieškovai pateikė paaškinimus, kurie grindžiami šiais argumentais:
- 23.1. ieškovai, atsižvelgdami į tai, kad atsakovas R. S. yra daug kartų teistas ir neturintis jokio realaus turto, iš kurio galėtų būti atlyginama žala nukentėjusiesiems, pasirinko išskirtinį žalos atlyginimo būdą, prašydami priteisti nekilnojamąjį turtą – ginčo butą, kuris buvo įgytas už ieškovų lėšas ir siekiant paslėpti nusikalstamu būdu užvaldytus pinigus;
- 23.2. nėra jokio teisinio ar faktinio pagrindo vertinti šioje byloje ginčo buto vertės atitiktį patirtam žalos dydžiui, nes turtas įgytas už ieškovų lėšas, prarastas dėl nusikaltimo; svarbus faktas yra tai, jog jų turtas, prarastas dėl nusikaltimo, tik pakeitė formą (už lėšas įsigytas butas), o tai nesudaro jokio pagrindo vertinti, ar, atgavę turtą natūra, kartais nepraturtės ieškovai;
- 23.3. baudžiamojoje byloje nustatyti faktai patvirtina ir įrodo, jog atsakovo R. S. faktiškai valdytos ir kontroliuotos bendrovės, tiek UAB „ICA Real Estate“, tiek ir bendrovė „Cherster Services LLP“, ginčo butą įgijo be jokio teisinio pagrindo, t. y. iš ieškovų nusikalstamu (sukčiavimo) būdu gautus pinigus panaudojant buto pirkimo kainai sumokėti; teisinių santykių imitavimas, nusikaltėliui per priedangos įmones sudarant „sandorius“ (tai buvo konstatuota nuosprendžiuose), būtent ir leidžia daryti teisinę išvadą, kad ginčo turtas buvo įgytas nesant teisinio pagrindo, t. y. nepagrįstai praturtėjant;
- 23.4. atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ginčo butas bylą pirmą kartą nagrinėjusio pirmosios instancijos teismo 2019 m. spalio 28 d. sprendimu (kurį panaikino apeliacinės instancijos teismas) buvo pagrįstai ir teisėtai priteistas nuosavybės teise ieškovams, tinkamai kvalifikuojant susiklosčiusius teisinius santykius pagal [CK 6.237 straipsnio](#) 1 dalį;
- 23.5. ieškovai prašo teismo užtikrinti, kad teisės taikymas ir aiškinimas šioje civilinėje byloje nepakeistų galiojančio teismo sprendimo esmės ir ginčo butas liktų ieškovų nuosavybė, kaip vienintelis ir realus dalies žalos, padarytos ieškovams nusikalstamos veikos, atlyginimo būdas.
24. Kitų byloje dalyvaujančių asmenų paaškinimų teisėjų kolegijos nustatytu terminu negauta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

V. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kasaciniame teisme nagrinėjamos bylos ribų

25. Kasaciniu skundu atsakovas, teigdamas, kad apeliacinės instancijos teismas nenustatė ginčo buto tikrosios vertės teismo sprendimo priėmimo dieną ir taip sudarė sąlygas ieškovams nepagrįstai praturtėti, t. y. gauti didesnę žalos atlyginimo dydį, nei prašoma ieškiniu, iš esmės ginčija priteisto žalos atlyginimo dydį. Kasacinis teismas šioje byloje nusprendžia, jog yra pagrindas peržengti kasacinio skundo ribas ir pasisakyti dėl klausimų, kurie nėra iškelti kasaciniame skunde, t. y. klausimų, susijusių su šioje byloje nagrinėjamų teisinių santykių, kurių pagrindu pareikštas ieškinys, kvalifikavimu, dėl ieškovų pasirinkto jų teisių gynimo būdo (dėl žalos atlyginimo priteisiant turtą) ir dėl bylą nagrinėjusių teismų pritaikyto žalos atlyginimo būdo tinkamumo. Nagrinėjamoje byloje kasacinio skundo ribų peržengimo reikalauja viešasis interesas, nes neperžengus skundo ribų klausimas dėl nusikalstamais veiksmais padarytos žalos atlyginimo gali būti išspręstas netinkamai ir taip pažeisti byloje dalyvaujančių asmenų, valstybės bei visuomenės interesai. Apie ketinimą peržengti kasacinio skundo ribas byloje dalyvaujantiems

Dėl nepagrįsto praturtėjimo ir deliktinės atsakomybės institutų atribojimo ir dėl ginčo teisinio santykio kvalifikavimo

26. Šioje byloje ieškovai, reikšdami ieškinį dėl nuosavybės jiems priteisimo, kaip faktinį pagrindą nurodo aplinkybes, kurios, jų nuomone, pagrindžia teisę reikalauti iš atsakovų priteisti lėšas, gautas be teisinio pagrindo, ir aplinkybes, pagrindžiančias deliktinės atsakomybės taikymo pagrindus bei iš to kylančią teisę į žalos atlyginimą.
27. Civilinės atsakomybės taikymas ir nepagrįstas praturtėjimas yra du atskiri civilinės teisės institutai. Civilinę atsakomybę reglamentuojančios teisės normos yra [CK XXII skyriuje](#), o nepagrįstą praturtėjimą – [CK XX skyriuje](#). Šių teisės institutų tikslai ir taikymo sąlygos yra skirtingi.
28. [CK 6.237 straipsnio](#) 1 ir 2 dalyse nurodyta, kad asmuo, kuris be teisinio pagrindo savo veiksmais ar kitokiu būdu tyčia ar dėl neatsargumo įgyja tai, ko jis negalėjo ir neturėjo gauti, privalo visa tai grąžinti asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta, išskyrus [CK](#) nustatytas išimtis; nurodyta pareiga atsiranda, jeigu pagrindas, kuriuo įgytas turtas, išnyksta paskiau. Pagal [CK 6.242 straipsnį](#), reglamentuojantį neteisėtą praturtėjimą, be teisinio pagrindo nesąžiningai praturtėjęs kito asmens sąskaita asmuo privalo atlyginti pastarajam tokio dydžio nuostolius, koks yra nepagrįstas praturtėjimas.
29. Kasacinio teismo praktikoje yra išskirtos tokios nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymo sąlygos: 1) turi būti nustatyta, ar atsakovas yra praturtėjęs dėl ieškovo veiksmų; 2) turi būti nustatytas atsakovo praturtėjimą atitinkantis ieškovo turto sumažėjimas (atsakovas turi būti praturtėjęs ieškovo sąskaita); 3) turi būti priežastinis ryšys tarp ieškovo turto sumažėjimo ir atsakovo praturtėjimo; 4) atsakovo praturtėjimui neturi būti teisinio pagrindo (įstatymo, sutarties ir kt.); 5) nepagrįstas praturtėjimas turi egzistuoti pareiškiant ieškinį; 6) šalis, kurios turtas sumažėjo, neturi būti prisiėmusi nuostolių atsiradimo rizikos; 7) ieškovas turi negalėti apginti savo pažeistos teisės kitais gynybos būdais, t. y. nepagrįsto praturtėjimo instituto negalima taikyti kaip priemonės, kuria būtų siekiama išvengti kitų [CK](#) normų taikymo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-288-611/2016](#), 67 punktą). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog pirmiau įvardytos nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymo sąlygos yra kumuliatyvos – bent vienos sąlygos nebuvimas eliminuoja galimybę taikyti šį teisių gynimo būdą pažeistai materialiajai subjektinei teisei apginti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-57-695/2020](#), 28 punktą).
30. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad, teisinio reguliavimo sistemoje būdamas savarankiškas prievolės atsiradimo pagrindas, nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas teisės doktrinoje ar teismų praktikoje vertinamas kaip subsidiarus asmens teisių gynimo būdas. Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo subsidiarumas reiškia, kad šis institutas taikomas tik tada, kai civilinių teisių negalima apginti kitais – sutarčių, deliktų ar daiktinės teisės – gynybos būdais arba jos apginamos nevisiškai. Jeigu asmuo praturtėja ar gauna turtą pagal įstatymą ar sutartį, tokiems teisiniams santykiams nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo teisės normos netaikomos. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad kitų (sutarčių, deliktinių) šalių santykių buvimas savaime neužkerta galimybės taikyti nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo taisyklės tuo atveju, kai turtas, kurį reikalaujama priteisti, buvo vienos šalies perduotas, o kitos įgytas nesant iš tų santykių kylančios prievolės jį perduoti. Tuo atveju, kai šalis, kuri viena reikalauja grąžinti kitai sumokėtas sumas kaip sumokėtas be pagrindo, sieja sutartiniai teisiniai santykiai, reikia įvertinti, ar mokėjimai atlikti pagal sutartį, ar kitu teisiniu pagrindu, ar be pagrindo. Vien sutartinių santykių tarp šalių buvimas nepaneigia galimybės vienos šalies kitai perduotą turtą išreikalauti remiantis nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo taisyklėmis, kai pagal sutartį tas turtas neturėjo būti perduotas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-310/2013](#); 2019 m. kovo 5 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-93-915/2019](#) 18 punktą).
31. Lietuvos teisėje laikomasi vadinamojo *non cumul* principo – asmuo neturi pasirinkimo teisės, kokį ieškinį reikšti. Pavyzdžiui, jeigu šalis sieja sutartiniai santykiai, pažeistas teisės reikia ginti remiantis sutarčių teisės normomis; jeigu yra deliktas, turi būti reiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, bet ne dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo; jeigu pažeistos teisės gali būti apgintos daiktinės teisės normų pagrindu, ieškinys dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo taip pat negali būti reiškiamas. Tik tuo atveju, jeigu sutarčių, deliktų ar daiktinės teisės normos neužtikrina teisingo bylos išsprendimo, papildomai (subsidariai) gali būti taikomas nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-90/2010](#)).
32. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos padarymo neįvykdžius įstatymuose nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai draudžia atlikti, arba pažeidus bendro pobūdžio pareigas elgtis atidžiai ir rūpestingai ([CK 6.245 straipsnio](#) 4 dalis, 6.246 straipsnis). Prievolė atlyginti turtinę ir (ar) neturtinę žalą atsakovui kyla konstatavus, kad yra visos deliktinės atsakomybės sąlygos, būtinos tokiai prievolei atsirasti, t. y.: 1) jis neįvykdė įstatymuose nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atliko veiksmus, kuriuos įstatymai draudžia atlikti, arba pažeidė bendro pobūdžio pareigas elgtis atidžiai ir rūpestingai, 2) yra padaryta turtinė ir (ar) neturtinė žala; 3) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir kilusių neigiamų padarinių – žalos; 4) žalą padaręs asmuo yra kaltas (išskyrus įstatymuose nustatytas išimtis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-351/2011](#)).
33. Vienas iš civilinės atsakomybės taikymo tikslų – kompensacinis, t. y. grąžinti nukentėjusį asmenį į tokią padėtį, kuri būtų nesant teisės pažeidimo. Be to, civilinės atsakomybės taikymu siekiama neleisti pažeidėjui pasilikti iš pažeidimo gautos naudos. Nepagrįsto praturtėjimo instituto tikslas – neleisti asmeniui be teisinio pagrindo praturtėti ir pašalinti nepagrįstą jo praturtėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-238-378/2018](#), 81 punktą). Viena iš būtinų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų yra pažeidėjo kaltė, o nepagrįsto praturtėjimo atveju pažeidėjo kaltė nėra būtina sąlyga, nes pareiga grąžinti be teisinio pagrindo gautą naudą atsiranda neatsižvelgiant į kaltę. Kitaip nei taikant civilinę atsakomybę, pagal nepagrįsto praturtėjimo institutą ieškovo patirta žala nėra būtina šio instituto taikymo sąlyga ir atitinkamai įrodinėjama byloje aplinkybė.
34. Civilinės atsakomybės ir nepagrįsto praturtėjimo institutų esminiai skirtumai lemia, kad, byloje nagrinėjant reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo ir įrodinėjant civilinės atsakomybės sąlygas, nėra pagrindo nuspręsti, kad iš pažeidimo gauta nauda turėtų būti laikoma nepagrįstu praturtėjimu, ir šią gautą naudą priteisti taikant nepagrįstą praturtėjimą reglamentuojančias teisės normas. Kita vertus, šių institutų skirtingumas nereiškia, kad iš neteisėtų veiksmų gauta nauda apskritai negali būti priteisiama nepagrįsto praturtėjimo teisiniu pagrindu. Tačiau, kaip minėta šioje nutartyje, nepagrįsto praturtėjimo institutas vertinamas kaip subsidiarus asmens teisių gynimo būdas ir taikomas tik tuomet, kai asmens civilinių teisių negalima apginti kitais teisių gynimo būdais.
35. [CK 6.263 straipsnio](#), įtvirtinančio pareigą atlyginti padarytą žalą deliktinės atsakomybės atveju, 1 dalyje nustatyta, jog kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų žalos kitiems asmenims; žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų nustatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo (to paties straipsnio 2 dalis). Nusikaltimas neabejotinai yra pareigos laikytis tokių taisyklių pažeidimas, o juo padarytą žalą atsakingas asmuo (nusikaltimą padaręs asmuo) turi atlyginti visiškai, t. y. taikant visiško nuostolių atlyginimo principą.
36. Byloje nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo baudžiamojoje byloje [Nr. 1-46-487/2017](#) priimtu nuosprendžiu atsakovas R. S., be kitų nusikalstamų veikų, pripažintas kaltu, padaręs nusikalstamą veiką, nustatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 182 straipsnio 2 dalyje, prieš nukentėjusius ieškovus, t. y. atsakovas apgaule įgyjo didelės vertės ieškovams priklausančią turtą – lėšas – 130 000 Lt (37 650,60 Eur) ir įgyjo teisę į lėšas – 650 000 Lt (188 253,01 Eur). Šios lėšos buvo pervestos į UAB „Intelektuali verslo apsauga“ banko sąskaitą, šių lėšų dalis, t. y. 60 820,20 Eur (210 000 Lt), buvo panaudota 2013 m. spalio 24 d. įgyjant ginčo butą. Bylą nagrinėję teismai

vertino, kad ieškovų pareikšto reikalavimo teisinis pagrindas yra deliktinės atsakomybės institutas. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytu nepagrįsto praturtėjimo ir žalos atlyginimo institutų teisiniu reglamentavimu ir ją aiškinančia teismų praktika bei atsižvelgdama į ieškinio faktinį pagrindą ir byloje nustatytas aplinkybes, nusprendžia, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai ieškovų reikalavimą kvalifikavo kaip reikalavinį atlyginti žalą, atsiradusią dėl atsakovo atliktų neteisėtų (nusikalstamų) veiksmų. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija, įvertinusi ieškinio dalyką nagrinėjamoje byloje, pasisako dėl tokios žalos atlyginimo būdo.

Dėl žalos atlyginimo būdo

37. [CK 6.281 straipsnio](#), nustatančio žalos atlyginimo būdą ir dydį deliktinės atsakomybės taikymo atveju, 1 dalyje nustatyta, kad, priteisdamas žalos atlyginimą, teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, įpareigoja atsakingą už žalą asmenį atlyginti ją natūra (pateikti tos pat rūšies ar kokybės daiktą, pataisyti sužalotą daiktą ir pan.) arba visiškai atlyginti nuostolius.
38. [CK 6.249 straipsnio](#), įtvirtinančio žalos ir nuostolių sąvokas, 1 dalyje nustatyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas. Nurodytas teisinis reguliavimas suponuoja, kad yra galimi du žalos kompensavimo būdai – žalos atlyginimas natūra ir nuostolių atlyginimas.
39. Paprastai žala atsiranda kaip nuostoliai, o nuostoliai visuomet yra atlyginami pinigais. Nuostoliai laikomi žalos pinigine išraiška. Tačiau nurodytas teisinis reguliavimas suponuoja, kad žalos atlyginimo būdu gali būti ne tik nuostolių atlyginimas, bet ir žalos atlyginimas natūra. Pastarasis žalos atlyginimo būdas gali būti taikomas tik tais atvejais, kai neigiamas poveikis padaromas konkrečiam turtui, t. y. žala padaroma konkrečaus turto sužalojimu (sugadinimu) ar sunaikinimu. Tuomet ji atlyginama skolininkui pateikiant tokios pat rūšies ar kokybės daiktą arba pataisant sužalotą (sugadintą) daiktą. Bet kuriuo atveju žalos atlyginimas natūra reiškia žalos atlyginimo, o ne priteisimo turtu, būdą. Aiškinant priešingai, būtų paneigiama įstatyme įtvirtinta nuostolių, kaip piniginės žalos išraiškos, samprata, taip pat gali būti pažeisti kitų skolininko kreditorių (jei tokių yra) teisėti interesai gauti žalos atlyginimą ar jo dalį proporcingai skolininko turimam turtui bei kreditorių reikalavimų dydžiams ([CK 6.930¹ straipsnis](#), [CPK 754 straipsnio](#) 5 dalis).
40. Nagrinėjamoje byloje ieškovams pareiškus reikalavimą priteisti jų nuosavybėn po 1/2 dalį nekilnojamojo turto, priklausančio atsakovei likviduojamai UAB „ICAR Real Estate“, teismai, kvalifikavę ieškovų reikalavimą kaip atsiradusį žalos atlyginimo teisiniu santykiu pagrindu, turėjo spręsti klausimą, ar toks žalos atlyginimo būdas yra leistinas pagal deliktinę atsakomybę reglamentuojančias taisykles. Nustates taikytinos civilinės atsakomybės sąlygas, t. y. neteisėtus atsakovo veiksmus, nusikalstamų būdu įgyjant iš ieškovų pinigų, padarytos žalos faktą bei priežastinį ryšį tarp minėtu neteisėtu veiksmu bei ieškovams atsiradusios žalos, atsižvelgdamas į [CK 1.5](#) straipsnyje nustatytus principus bei [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą reglamentavimą, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad atsakovei likviduojamai UAB „ICAR Real Estate“ nuosavybės teise priklausančio ginčo buto priteisimas ieškovams nuosavybės teise būtų sąžiningas ir teisingas žalos atlyginimas pagal konkrečias bylos aplinkybes, pripažįstant, jog tokiu būdu ieškovams yra atlyginta atsakovo nusikalstamais veiksmais padaryta 60 820,20 Eur dydžio žala, t. y. po 30 410,10 Eur kiekvienam ieškovui. Sutikdamas su pirmosios instancijos teismo atliktu ieškovų reikalavimu teisiniu kvalifikavimu kaip reikalavimo dėl žalos atlyginimo ir ginčo išnaikinėjimu vadovaujantis [CK 2.246–6.249](#), [6.263](#) straipsniu nuostatomis, reglamentuojančiomis deliktinę civilinę atsakomybę, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad ieškovų pasirinktas ir pirmosios instancijos teismo taikytas nuostolių atlyginimo būdas atitinka visiško nuostolių atlyginimo principą.
41. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismų padaryta išvada neatitinka [CK 6.281](#) straipsnyje įtvirtinto žalos atlyginimo natūra būdo ir [6.249](#) straipsnyje įtvirtintos nuostolių sampratos. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad žala ieškovams buvo padaryta atsakovui R. S. nusikalstamų būdu iš jų įgyjant pinigų ir tik po to šiuos pinigus panaudojant butui įsigyti juridinių asmenų vardu. Ieškovams padaryta žala pasireiškė ne jiems priklausančio konkrečaus turto sužalojimu (sugadinimu) ar sunaikinimu, o ekonomine žala, nuostolių, kuris, kaip minėta, yra piniginė žalos išraiška. Ieškovai, reikšdami reikalavimą atlyginti jiems žalą, priteisiant jų nuosavybėn po 1/2 dalį nekilnojamojo turto, priklausančio atsakovei likviduojamai UAB „ICAR Real Estate“, siekia ne žalos atlyginimo natūra, bet žalos atlyginimo priteisimo turtu, o toks žalos priteisimas turtu, kaip minėta, prieštarautų [CK 6.249](#) straipsnyje įtvirtintai nuostolių sampratai.

Dėl bylos procesinės baigties

42. Šioje nutartyje išdėstytų argumentų pagrindu kasacinis teismas konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai, priteisdami ieškovams žalos atlyginimą nekilnojamoju daiktu (butu), netinkamai aiškino ir taikė žalos sampratą bei žalos atlyginimo būdus reglamentuojančias materialiosios teisės normas ir šie pažeidimai sudaro pagrindą skundžiamus sprendimus iš dalies panaikinti, nes dėl šių pažeidimų byla galėjo būti išspręsta neteisėtai. Nagrinėjamoje byloje kasacinio nagrinėjimo ribos neapima skundžiamų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalių, kuriais pripažinta negaliojančia ginčo buto 2013 m. gruodžio 18 d. pirkimo-pardavimo sutartis, sudaryta UAB „ICAR Real Estate“ ir bendrovės „Cherster Services LLP“, – kasaciniame skunde nėra argumentų dėl šių procesinių sprendimų dalių neteisėtumo ir (ar) nepagrįstumo ir kasacinis teismas dėl šios dalies kasacinio skundo ribų nenutarė peržengti. Kasaciniame skunde taip pat nepateikta argumentų dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies, kuria atsakovui paskirta bauda už piktnaudžiavinimą proceso teisėmis. Todėl dėl šių pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalių kasacinis teismas nepasisako ir jas palieka nepakeistas. Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytus argumentus dėl žalos atlyginimo priteisimo turtu negalimumo, dėl kasacinio skundo argumentų, susijusių su priteisto turto verte, kasacinis teismas taip pat nepasisako.
43. Atsižvelgdama į tai, kad ieškovai kaip ieškinio dalyką nurodo reikalavimą priteisti jiems nuosavybėn po 1/2 dalį vienam iš atsakovų likviduojamai bendrovei „ICAR Real Estate“ priklausančio nekilnojamojo turto, tačiau faktiniu ieškinio pagrindu, be kita ko, nurodo aplinkybes, kuriais grindžia savo teisę į dėl atsakovų neteisėtų veiksmų atsiradusios žalos atlyginimą, teisėjų kolegija nusprendžia, kad ieškovai turėtų įtaisyti šiuos ieškinio trūkumus, nes trūkumų neįtaisymas nulėmė neteisėtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų priėmimą. Kadangi ieškinio trūkumų šaliniui klausimas negali būti sprendžiamas nei kasaciniame, nei apeliacinės instancijos teismuose, byla grąžintina nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo. Iš naujo nagrinėdamas bylą teismas turi teisę ieškovams pasiūlyti tikslinti ieškinio dalyką bei ieškinio faktinį pagrindą.
44. Iš naujo nagrinėjant bylą, be kita ko, sprendtina, ar yra pagrindas abiejų atsakovų, t. y. tiek atsakovo R. S., kuris, kaip teismų nustatyta, neteisėtais veiksmais (nusikalstamų būdu) įgijo didelės vertės ieškovų turtą (pinigus), tiek ir atsakovės UAB „ICAR Real Estate“, kuri buvo faktiškai valdoma atsakovo R. S. ir kurio nuosavybėn pagal teismų nustatytas faktines aplinkybes už šiuos pinigus buvo įgytas ginčo butas, solidariajai civilinei atsakomybei objektyviojo bendrininkavimo pagrindu dėl ieškovams padarytos žalos.
45. Kasacinio teismo yra išaiškinta, kad solidarioji atsakomybė taikoma, kai pagal neteisėtus veiksmus ir kilusią žalą saistančio priežastinio ryšio pobūdį nustatomas bendrininkavimas siaurąja prasme. Bendrininkavimo siaurąja prasme atvejai gali būti skirstomi į subjektyvųjį ir objektyvųjį bendrininkavimą. Subjektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai keli pažeidėjai veikia bendrai, t. y. turėdami bendrą ketinimą sukelti žalą. Objektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai žala atsiranda tik dėl kelių atskirų, pavienių priežasčių sąveikos, t. y. keli pažeidėjai veikia atskirai neturėdami bendro ketinimo sukelti žalą, vienas apie kito neteisėtus veiksmus dažniausiai nežinodami, tačiau žala atsiranda tik dėl to,

kad kiekvieno jų veiksmas buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Objektinio bendrininkavimo atveju pažeidėjų veiksmų bendrumas nėra akivaizdžiai išreikštas. Jokio susitarimo sukelti žalą ar dalyvauti atliekant neteisėtus veiksmus nėra. Vis dėlto kiekvienas iš pažeidėjų prisideda prie žalos atsiradimo iš esmės – be jo žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų atsiradusi. Taigi šiuo atveju konstatuojamas teisinio priežastinio ryšio tarp kiekvieno iš pažeidėjų veiksmų ir atsiradusios žalos egzistavimas. Kadangi objektinio bendrininkavimo atveju kelios priežastys yra atskiros, tačiau priklausomos viena nuo kitos, tai atsižvelgiant į šią priklausomybę galima konstatuoti žalos nedalomumą bei veiksmų bendrumą objektyviaja prasme (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-130-1075/2022 48 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

46. Dėl ieškovo pareikšto atsiliepimo į kasacinį skundą prašymo skirti atsakovui 5000 Eur baudą už piktnaudžiavimą procesu (šios nutarties 19 punktas) teisėjų kolegija pažymi, kad [CPK 95 straipsnio](#) reglamentuojančio tokios baudos skyrimo pagrindus, reglamentuota, kad dalyvaujantis byloje asmuo, kuris nesąžiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį ar kasacinį skundą, prašymą atnaujinti procesą, pateikė kitą procesinį dokumentą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigotas atlyginti kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui šio patirtus nuostolius. Nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija nenustatė nė vieno iš pirmiau nurodytų pagrindų, leidžiančių pripažinti atsakovą R. S. piktnaudžiavus procesinėmis teisėmis ir jam už tai skirti jam baudą, nėra duomenų, kad atsakovas pasinaudojo kasacinio skundo teise akivaizdžiai ne pagal paskirtį. Tai patvirtina ir ta aplinkybė, kad išnagrinėjus, be kita ko, atsakovo kasacinį skundą, bylą nagrinėjusių teismų procesiniai sprendimai pripažinti iš dalies neteisėtais ir iš dalies naikintini.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

47. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos Kauno skyrius teismui pateikė 2021 m. balandžio 12 d. pažymą Nr. (12.33 Mr) PT-2918, kurioje nurodyta, kad atsakovui R. S. suteiktos antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma sudaro 209 Eur. Ieškovas V. G. pateikė įrodymus, kad patyrė 850 Eur išlaidų advokatui rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą (2021 m. gruodžio 2 d. sąskaita Nr. 21/1203, tos pačios dienos mokėjimo nurodymas) ir 200 Eur išlaidų advokatui rengiant kasacinio teismo pasiūlytus pateikti paaiškinimus (2022 m. balandžio 28 d. sąskaita Nr. 22/0403, tos pačios dienos mokėjimo nurodymas). Ieškovas V. K. pateikė įrodymus, kad patyrė 850 Eur išlaidų advokatui rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą (2021 m. gruodžio 2 d. sąskaita Nr. 21/1204, 2021 m. gruodžio 3 d. mokėjimo nurodymas) ir 200 Eur išlaidų advokatui rengiant kasacinio teismo pasiūlytus pateikti paaiškinimus (2022 m. balandžio 28 d. sąskaita Nr. 22/0404, 2022 m. gegužės 2 d. mokėjimo nurodymas). Kasacinis teismas patyrė 9,01 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 23 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu).
48. Kasaciniam teismui nutarus perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui, šalių turėtų bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme, taip pat ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismuose atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu ([CPK](#) 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Klaipėdos apygardos teismo 2021 m. balandžio 2 d. sprendimo dalis, kuriomis ieškovams V. G. ir V. K. nuosavybės teise lygiomis dalimis, t. y. po 1/2 dalį, priteistas nekilnojamas daiktas – butas su rūsiu, esantis (duomenys neskelbtini), pripažįstant, kad tokiu būdu ieškovams yra atlyginta atsakovo R. S. nusikalstamais veiksmais padaryta 60 820,20 Eur, t. y. po 30 410,10 Eur kiekvienam ieškovui, žala, bei išspręstas bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas, ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 13 d. nutarties dalį, kuria šios Klaipėdos apygardos teismo 2021 m. balandžio 2 d. sprendimo dalys paliktos nepakeistos, taip pat išspręstas apeliacinės instancijos teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas, panaikinti ir perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti Klaipėdos apygardos teismui.

Kitas skundžiamos Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. liepos 13 d. nutarties dalis palikti nepakeistas.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Donatas Šernas

Dalia Vasarienė